HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מועדי ה' נאמרו בן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ר' יוסי בר נתן (ה) גמיר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה אזל בתריה דרב ששת לנהרדעא ולא אשכחיה אזל בתריה למחוזא אשכחיה אמר ליה מאי מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה אמר ליה [א]מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיבי גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין כמועדות קא משמע לן מאי מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה מועדי ה' צריכין מומחין הפרת נדרים אינה צריכה מומחין והא [1]ראשי המטות כתיב [2]אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה [3]תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו [4]בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש [2]זה הדבר [5]דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב [3]ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש ממנו ולא מבנינו רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא

ושבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין. ומה תאמר דבסוף פרק קמא דקידושין (דף לז:) נפקא לן מדכתיב מושבותיכם דאמרינן התם מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי מילתיה ס"ד אמינא הואיל ובעינא דמועדות כתיבא מיבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל ומ"ש לומר דרשא דהתם אתיא כבן עזאי דדרש הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר[א] אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כתב קרא אחרינא למעוטי אפי' הדיוטות: **יום** סליחה ומחילה. פירשתי בסוף מרובה (ב"ק דף פב. ד"ה כדי): **יום** שכלו בו מתי מדבר. בשנה אחרונה נמי מתו וידעו שכבר כלתה גזרה כי כבר מתו כל בני כ' ולפי שהיו אבלים עד מקצת יום של ט"ו לא חזר הדיבור שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא פ' וישב) שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף לא שרתה עליו שכינה כדאמר [בשבת] (דף ל:) ולכך כל ימי אבילתן של ישראל לא חזר הדיבור שבזכותן היה מדבר עם משה כדאמרי' ברים מכילתא לאמר ר' יעקב אומר לא ואמור להם שבזכותן אני מדבר עמך שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל לא היה מדבר עם משה ואהרן שנאמר ויהי כאשר תמו וכו'. וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מביא ראיה קשיא טובא שאם לא מתו בשנה אחרונה למה נתעכב הדיבור שנה ויותר שלא חזר[ב] ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה [6] למות כל שנה ולפי מדרש איכה היו מתין חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה ועוד למאן דאמר בירושלמי במועד קטן שכולן בני שש מתו חיוש גדול הוא זה שלריך לומר שחמש עשרה אלפים ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה זה קודם זה[ג] ועוד שלא היתה שמחה [6] מפני הדיבור שחזר [שלא] שאז כי איתמלי סיהרא ידעו שפקקה גזרה מעליהם ועוד מה שמתה היא שקדמו למות מאשתקד דכתיב (שמות כג) את מספר ימיך אמלא ועוד אם מיהרו למות מאשתקד א"כ לא מתו בני ששים אותן שהשלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם שלכך תלה בכ' שנה לפי שהיו בני כ' בצמצום וגרשה לר"ת [1] לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כמו שמצינו במחזיקיהו דכתיב (מלכים ג כ) לו לביתך כי מת אתה והאריך לו הרבה [2] [והא דכתיב (במדבר כו) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון היינו מאותן שראוין למות קודם שנתבטלה הגזרה דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים כדפרישית לעיל (ד' קיז: ד"ה מכאן) אי נמי בתחלה נגזר אפי' על בני כ' בצמצום ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדאמרי' (מסכת פרה פ"א מ"ג) גבי פלגם שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בצמצום[ד] הכי נמי אשכחן בדילוג קץ זכו כי גר יהיה זרעך מילתן לא זכו ועבדום וענו אותם וכו' והשתא אתי שפיר דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה שהיו ראוין למות והיו עליבין בכך עד דאיתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"ת לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות והן היו עליבין לפי שהיו שבורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים[ד] ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כיון שנשתתק מתו כל אותן שהיו ראוין למות שכל אחד היה יודע בעצמו שלא היה מגן עשרים ועד ששים מפקודי משה ואהרן:

מסורת הש"ס

ה) [בנדרים עח. איתא רב אסי], ג) [לעיל קכ: וש"נ], ג) תענית כו:, ד) שם ל: [ע"ש כמה שיטיות], ה) [לעיל קכ:], ו) [ויקרא כג], ז) [שם], ח) [ויקרא כג], ט) [בראשית ב], י) [שמות יב], כ) ס"א בשבעה, ל) [פתיחתא דאיכה רבה לג], מ) גליון, נ) ע"כ,

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוסי בר נתן הוה גמיר: (ב) רשב"ם ד"ה מועדי ה' וכו' מדכתיב מקראי קדש וזהו תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראיה הס"ד: (ג) ד"ה מ יום שנתנו וכו' עשה עוד מ' יום ומ' לילה מלמ"ד בתב: (ד) תוס' ד"ה כ יום שכלו וכו' ט"ז אלף ופרוטרוט היה ראוי למות בכל שנה: (ה) בא"ד שלא היתה שמחה לפני הדיבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי סיהרא ידעו: (ו) בא"ד ונלאה לר"ת לפרש לפי מדרש:

מוסף תוספות

א. ושבת בראשית נפקא להו ממושבותיכם דלכו"ע שבת בראשית אינה צריכה קדוש ב"ד, ומשמעות דורשין איכא בינייהו. רמב"ן. ב. שהרי ליכא ספיקא קמי קוב"ה ויודע היה שנתבטלה הגזרה. ריטב"א. ג. [ו]זה דבר של תימה האיך מיתרמו בכל שנה חמשה עשר אלף בני ששים לא פחות ולא יותר. סס. ד. שלא מתו חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה אלא דאשמועינן שכך עולה החשבון בכל שנה אבל יש שנים שמתו יותר ויש שנים שלא מתו כ"כ כפי מה שהיו שנותיהם שהיו בני ששים, ולא היה יוצא לחפור אלא מי שהתחיל ליכנס בשנת הששים. סס.

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר'. משום הכי קרי לה שבת בראשית כדכתיב וישבות ביום השביעי ומשמה של שבת זו (ו) שבת בראשית ויש שבתות אחרות כדכתיב ביום הראשון שבתון ועוד כתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכפורים ועוד כמה שבתות לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות: מועדי ה' צריכין קדוש בית דין. דכתיב אשר תקראו אותם מועדי קדש שמעברין את החודש ואת השנים ומקדשין זמנים: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא: מועדי ה' צריכין מומחה. לקדשן: ביחיד מומחה. הא אין מומחה בג' הדיוטות: יום שנתנו בו לוחות האחרונות. חשוב מיום שנשתברו הלוחות הן ארבעים וארבעים יום עד יום הכפורים: מאי דרוש. והתירו לבוא זה בזה והכתיב לא תסוב נחלה: (ב) קודם מתי מדבר.

(ו) תולי ל"ל ומשמה של שבת זו נקראו כל השבתות שבת בראשית: (ב) נראה לפ"ל עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה פה אל פה וכמו דכתיב פה כו':

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"א מהל' קידוש החדש הל' ה:

תורה אור השלם

1 וְדִבַּרְתָּ מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ:
במדבר ל ב
2 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
במדבר לו ו
3 וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצְפָּה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בִּתּוֹ לְבִנְיָמִן לְאִשָּׁה: שופטים כא א

מוסף רש"י

מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד. דכתיב אשר תקראו אותם במועדם (נדרים עח:). שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד. דמיילא וקדשה מאליה (שם). בבלי לבן שאולין. שכולן שואלות זו מזו אפילו עשירות כדי שלא לבייש לו (תענית כו:). יום שנתנו בו לוחות אחרונות. שב"ר בתמנו ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות, וכי"ש עתן את העגל וזן את הפטישים ועגלה למרום, נשתהה שם שמונים יום, לארבעים יום עמד בתפלה, דכתיב (דברים ט) ואתפלל לפני ה' לארבעים יום ולארבעים לילה, ואחר לארבעים יום עמד בברלשונה, חשוב מי"ז בתמוז ועד יום הכפורים והוו לה שמונים יום, י"ב שנשתיירו מתמוז דהוא חסר ושלשים באב וכ"ט דאלול הרי ע"א ועד דור דתשרי הרי פ' יום, ואיל יום כפור השלים כנגד גילו של י"ז תמוז דלא הוה בחומה שניה, דהא נפק ליה בכר בשנה שעברה, השתא הוו להו פ' שלמין לילה ויום, ובוקר יום כפור ירד שהוא י' בתשרי, ואותו היום נקנע ליום כפור, להודיע שמחל ויתם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ועל כן נקנע יום כפור בי' בתשרי. כך שמעתי (תענית כ:). שהותרו שבטים לבא בזה. דדחמנא אמר וכל בת יורשת נחלה וגו' וכתיב ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו בני ישראל, ונעמדו והתירו דבר זה בחמשה עשר באב (שם). זה הדבר. אשר צוה ה' לבנות ללפחד וגו'. זה מיעוט הוא, כלומר לא יהיה דבר זה נוהג אלא בדור זה, בדור של בנות ללפחד (שם). שהותר שבט בנימין לבא בקהל. ליאשה נשים, לפי שנשבעו ישראל מלהיאשה להם כדכתיב בשופטים (שם). ממנו. מיעוט הוא, דכתיב איש ממנו לא יתן בתו לבנימין, לא נזרו אלא מהם, אבל מבניהם לא נזרו (שם). יום שכלו בו מתי מדבר. דתניא כל הרבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר אלו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא ומופר לו קבר ויקן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו מיתים מן המתים, וכל שהיה בו נפש מיתים היה עומד ויושב, וכל שנה היו עושין כן, וכשנת הרבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן מיתים, וכיון שראו כך ממהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש, חזרו וחשבו בקבריהן בגלגלות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלא הלבנה ולא מת אחד מהם, ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ' שנה של גזירה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יו"ט (שם). דאמר מר בר'. ליקיך יו"ט הוא (שם).

מן עשרים ועד ששים מפקודי משה ואהרן:

שנה